

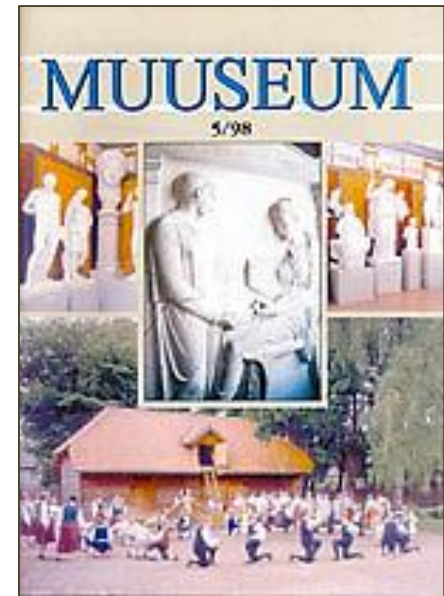
Eesti Energia muuseum eile ja täna

Pilguheit muuseumi ajaloole

Kasutatud allikad ja kirjandus

1. Alak, Hilja 1998. Ühe muuseumi sünnilugu. Ajakiri Muuseum.
2. Eesti Energia AS, AS Tallinna Soojus, Tehnikaülikool, Tallinna linn. Ühiste kavatsuste protokoll. 21. aprill 1999.
3. Sihtasutuse avamisotsus. 02. juuli 1999 jt dokumendid.

Ajakiri Muuseum 5/1998

Eesti Energia

Muuseumi loomise idee

sai alguse 1970. aastate lõpul.

Eelduseks oli:

- juba olemasolev museaalide kogu Tallinna elektrijaamas;
- peatselt vabanevad ruumid näituste korraldamiseks;
- kõige tähtsam - inimesed, kes olid valmis pühenduma muuseumitööle. Kavandatava muuseumi eestvedajateks olid Eesti Energia (edaspidi EE) töötajad: Udo Vanamölder, Heldor Pitsner, Hilja Alak jt.

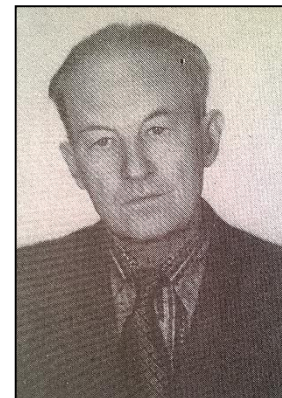
Muuseumi entusiastid

Udo Vanamölder

(1916–2005)

Muuseumi loomise mõtte algataja ja juhataja. Töötas

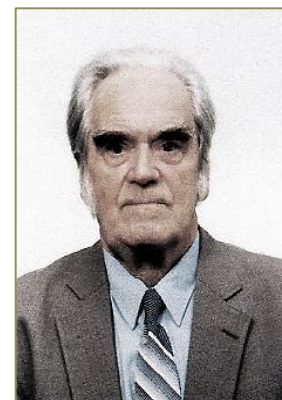
Tallinna elektrijaamas juba aastast 1936, viimased aastakümned elektrilabori juhatajana. Ta kogus esemeid, fotosid, dokumente, soojusseadmete silte jm.

Heldor Pitsner

(1931–2011)

Töötas tol ajal EE perspektiivarengu talituse juhatajana. Tema isa, Eduard Pitsner oli masinapoiss Tallinnas Vene tänaval paiknevas Behrensi elektrijaamas ning hiljem töötas ta Tallinna elektrijaamas. H. Pitsner on öelnud, et elektri saamine oli talle selge veel enne lugema õppimist.

Eesti Energia

Muuseumi entusiastid

Hilja Alak

(sünd. 1921)

Töötas EE releekaitse ja elektroautomaatika kesktalituse juhatajana peaaegu 25 aastat. Pensioniea saabumisel loobus juhi kohast ja pühendas end muuseumitööle.

Kalju Hein

(sünd. 1929)

Töötas EE elektrivõrkude kesktalituses, sh 25 aastat juhatajana. Lisaks Tallinna Polütehnikumi õppejõuna, EE Õppekombinaadis elektrotehniliste ainete lektorina jt töökohtadel.

Eesti Energia

Ettevalmistused muuseumi loomiseks

Esimese kirjaliku ettepaneku energetikamuuseumi loomiseks EE juhtkonnale tegi Heldor Pitsner, kuid see jäi tähelepanuta.

Teisele ettepanekule järgnes käskkiri (01.03.1981), millega loodi muuseumi organiseerimise initsiatiivgrupp, kuhu kuulusid Heldor Pitsner, Hilja Alak ja Vladimir Egorov.

Muuseumi initsiatiivgrupil tuli oma eesmärgi saavutamiseks ületada mitmeid raskusi. Tehti üleskutseid EE ettevõtetele, avaldati artikleid ajalehtedes, esineti televisioonis jm.

Muuseum
trügib
Tallinna
elektrijaama

Muuseumile taotleti elektrijaama masinasaali, kuid sellele oli teisigi tahtjaid. Tallinna Polütehniline Instituut soovis hõivata 1/3 masinasaalist, et sinna paigutada Ida-Saksamaalt 120 000 valuutarubla eest ostetud kõrgepinge katseseade - impulssgeneraator.

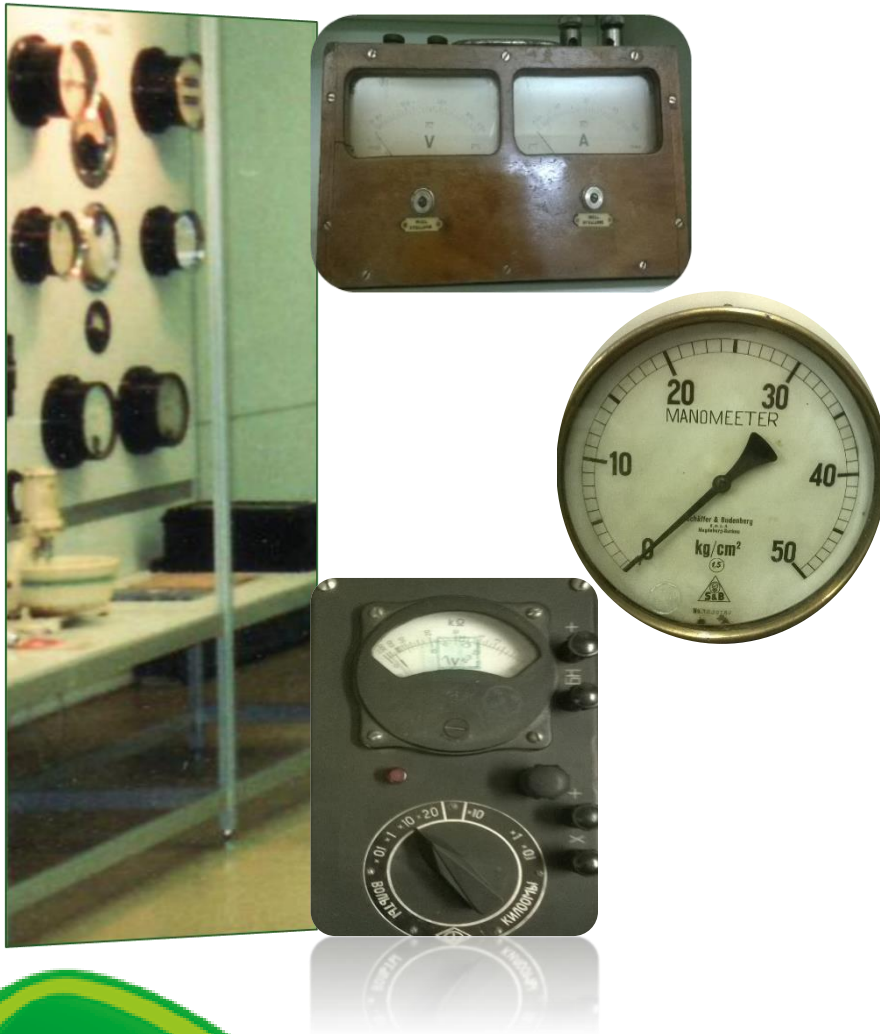
Samal ajal ilmus Eesti Energia käskkiri, mis lubas masinasaali kasutada side-seadmete kastide laona 5 aasta vältel. Sideseadmetele leiti ladu mujal.

Kõrgepinge katseseade monteeriti masinasaali ja sellest kujunes edaspidi energeetikamuuseumi **kõige atraktiivsem eksponaat**. Muuseumi avamisel kõlasid ca 600 000 V pinge juures välgu imiteerimise paugud.

Eesti Energia

Esimene näitus

24. märtsil 1983 avati Tallinna elektrijaama masinasaalis esimene näitus. Sellega tähistati väärikalt elektrijaama 70. juubelit.

Välja olid pandud fotod elektrijaama arengust, samuti esemed, peamiselt elektrimõõteriistad.

Eesti Energia

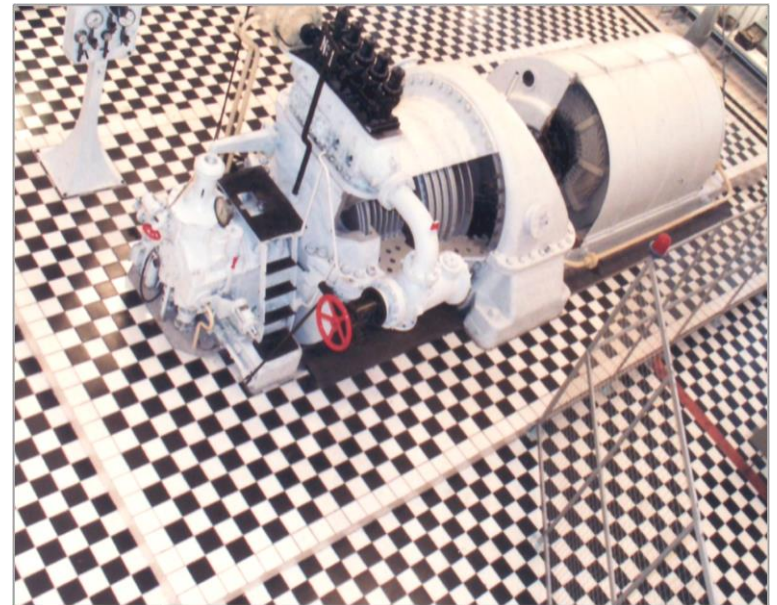
Isetegevuslik energeetikamuuseum

30.03.1984 loodi Tallinna Soojusvõrgu-ettevõtte juurde isetegevuslik energeetikamuuseum. Muuseumi jaoks eraldati Tallinna elektrijaama masinasaal ja planeeriti kahe turbogeneraatori säilitamine eksponaatidena.

Märkus: EE ajaloolises õiendis on märgitud, et Eesti Energia Energeetikamuuseum loodi **31.03.1984**.

Muuseumis töötasid:

Udo Vanamölder, kes oli soojusvõrgu elektrilabori nimekirjas ning EE-s ühte töökohta jaganud Hilja Alak ja Juta Treikelder.

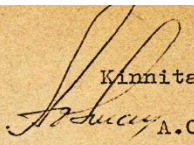

1942 monteeritud turbogeneraator.

Muuseumi nõukogu

Sama käskkirjaga
(30.03.1984) loodi ka 15-
liikmeline muuseumi
nõukogu, kuhu kuulusid
esindajad Eesti Energiast,
EE ettevõtetest ja Tallinna
Polütehnilisest Instituudist.

Kinnitan:

A. Osman

"23" mai 1984.a.

Energeetikamuuseumi Teadusliku
Nõukogu koosoleku

p r o t o k o l l n r.1

Tallinnas,

10.05.84

Koosolekust võtsid osa H.Jemmer, L.Lipavski, U.Vanamölder, H.Pitsner, H.Alak, K.Hein, A.Koni, V.Pappa, A.Arro, L.Õispuu, A.Ilves, A.Võõrmaa, V.Egorov.

Koosoleku päevakord:

1. Teadusliku Nõukogu juhatuse valimine
2. Energeetikamuuseumi ühiskondliku juhataja valimine
3. Energeetikamuuseumi Teadusliku Nõukogu 1984.a. tööplaani arutamine
4. Energeetikamuuseumi 1984.a. tööplaani kinnitamine
5. Läbirääkimised

Koosoleku avas Vanimata Energeetikute Eesti Nõukogu muuseumi- ja ajaloosektsiooni esimees K.Hein.

1. Ühehäälselt valiti Energeetikamuuseumi Teadusliku Nõukogu esimeheks H.Jemmer
esimehe aset. L.Lipavski
sekretäriks H.Alak

2. Energeetikamuuseumi ühiskondlikuks juhatajaks valiti ühehäälselt U.Vanamölder.

3. Energeetikamuuseumi Teadusliku Nõukogu 1984.a. tööplaani arutamise käigus tehti järgmised ettepanekud:

3.1. täiendada Energeetikamuuseumi Teadusliku Nõukogu ühe liikmega - eksperdiga põllumajanduse elektrifitseerimise osas, kelleks soovitati R. Levo.

3.2. Peeti vajalikuks astuda samme Tallinna BJ masina- saali kui energietikamuuseumi ekspositsiooniruumi kunstiliseks kujundamiseks. Selleks tehti ettepanek pakkuda kunsti-

Arvo Niitenberg Kalju Hein Herbert Jemmer Leonid Lipavski Jüri Sarv

Muuseumi nõukogu koosolek 30.03.1998.

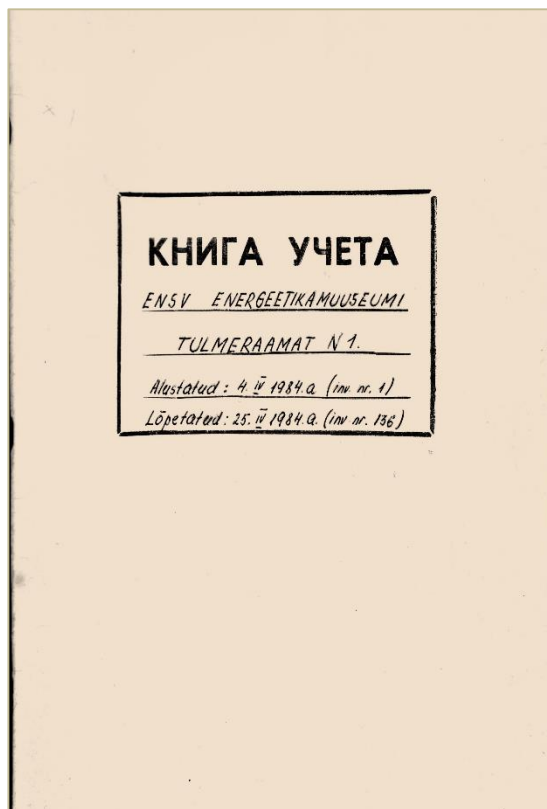

Muuseumi argipäev

Järgnes 10 aastat tööd, enne kui muuseum avati külastajatele.

Kogude täiendamine ja inventeerimine

Muuseumi fondi täiendati fotode ja dokumentidega. Esemeid koguti üle kogu Eesti – eksponaate saadi Tõrvast, Valgast jm. Museaalid kandis tulmeraamatusse ja koostas kartoteegi J. Treikelder (töötas aastast 1959 projekteerijana). 1992 oli fondis **14 000** museaali.

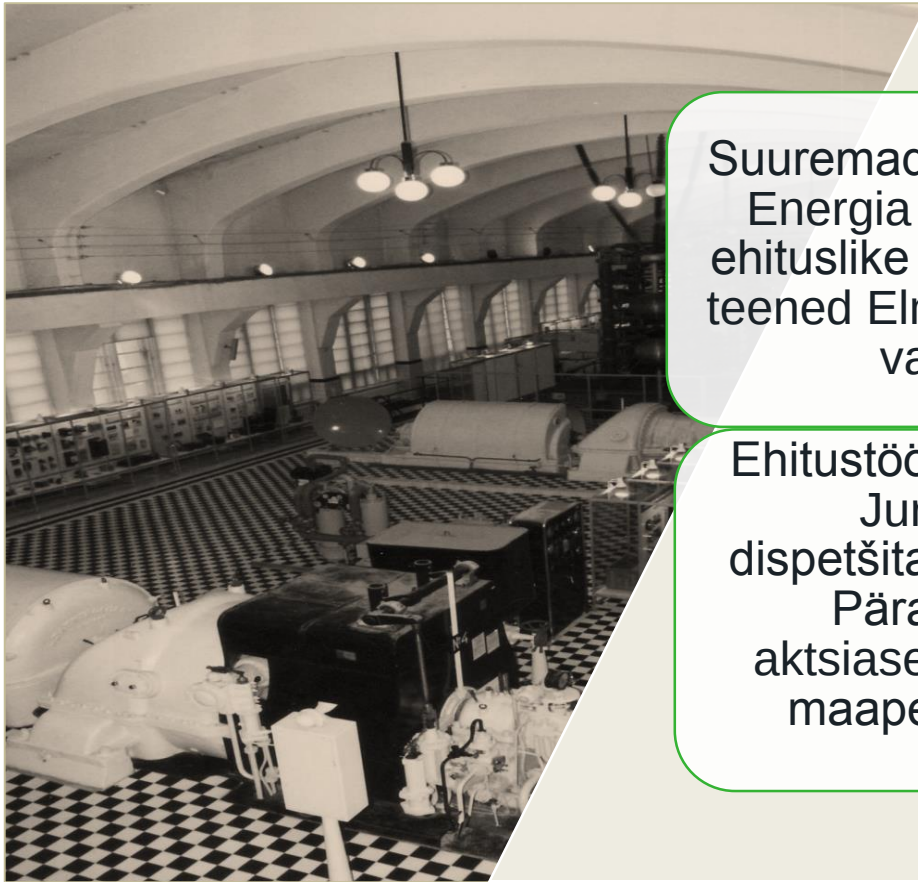

00002		
Jrk. nr.	Sisse- kanje nr.	Eseme nimetus, tehniline iseloomustus, valmistaja, kasutamise koht ja aeg, säilivus
V 00001	904.84	Kilbivoltmeeter nr. 401732; 0 ÷ 3600 V; 3150 / 110 V
15		φ 250 mm, sügavus 110 mm
		firma HARTMANN & BRAUN
		Monteeritud 1912 a. lõpul Tallinnas, Linnas Elektrijaamas
		esimesele praegutimispärasele 9/5 VOLTa poole
		Kasutusel 1913 ÷ 1930 a.
		Väliselt korras, omal tehase plommil, säilida loetakse
V 2	9.04.84	Kilbivoltmeeter nr. 395804; 0 ÷ 300 kV; 3150 / 110 V, 10/5 A
9/24		φ 250, sügavus 110 mm
		firma HARTMANN & BRAUN
		Monteeritud 1912 a. lõpul Tallinnas, Linnas Elektrijaamas
		esimesele praegutimispärasele 9/5 VOLTa poole
		Kasutusel 1913 ÷ 1930 a.
		Väliselt korras, omal tehase plommil, säilida loetakse
V 3	9.04.84	Kilbi ampermeeter nr. 400484; 0 ÷ 200 ÷ 10 A; 10 / 5 A
15		φ 250 mm, sügavus 110 mm
		firma HARTMANN & BRAUN
		Monteeritud 1912 a. lõpul Tallinnas, Linnas Elektrijaamas
		esimesele praegutimispärasele 9/5 VOLTa poole
		Kasutusel 1913 ÷ 1930 a.
		Väliselt korras, säilida loetakse

Eesti Energia

Ruumid, ruumid ...

Suuremad ehitustööd algasid aasta enne Eesti Energia 50. juubelit (08.05.1989). Ruumide ehituslike küsimuste lahendamisel olid suured teened Elmar Kändleril, kes töötas energeetika valdkonnas juba aastast 1937.

Ehitustööde korraldamiseks võeti tööle Hans Jurman, kes eelnevalt töötas EE dispetšitalituses ja Energiavõrkude Projektis. Pärast paari ebaõnnestunud katset aktsiaseltsidega viis 1992-1993 muuseumi maapealsetes ruumides tööd lõpule AS Tallinna Restauraator.

Eesti Energia

Tähtsad muudatused

Muuseumi avamise tähtaeg lükkus edasi

- **01.05.1993** läks muuseum Tallinna Soojusvõrgult üle RE Eesti Energia õppekeskuse haldusesse.
- EE rahastas muuseumi sihtotstarbeliselt õppekeskuse kaudu.
- Muuseumi jaoks eraldati Tallinna elektriijaama masinamaja.

Handwritten notes:
 Muuseumi B.B.
 RE Eesti Energia
 õppekeskus
 19.05.93
 Keskrajooni Soojusvõrk
 01.05.93

RE "EESTI ENERGIA" ÕPPEKESKUS

Ministeeriumi Amet

Teie _____
 Meie MO-15/2/4 24.08.93

Majade numeratsioonist

Seisuga 01.01.93 oli RE "Eesti Energia" (EE) Tallinna Soojusvõrgu (TSV) bilansis olevates hoonetes aadressil Põhja pst. 27 järgmised asutused:

1. Keskrajooni Soojusvõrk
2. Katlamaja Talitus
3. Tallinna Katlamaja
4. Elektritallitus
5. Mõõdetallitus
6. Spordisall
7. Energieetika Muuseum (EM)
8. Samal krundil asub ka iseseisev ettevõtte (iseseisval bilansil) Eesti Energia õppekeskus.

Alates 01.05.93 läks ka Energieetika Muuseum (vastavalt EE kk. nr. 23) Tallinna Soojusvõrgu koosseisust ja bilansist välja ning liideti kuni EM-i iseseisvuseni õppekeskusega.

Nagu üldtõdustatakse on samal aadressil asutusi palju ning saabuva korrespondentsi kiire kättesaamine sageli häiritud. Peale selle asub ju Keskrajooni Soojusvõrk ja Spordisall hoopis Linna-halli vastas s.t. Mere puistestel aga mitte Põhja puistestel.

Selguse loomiseks teeme ettepaneku:

1. Anda EM-ile oma majanumber 29.
2. Talituste hoonetele anda nr. 31.
3. Panna Põhja pst. ja Mere pst. nurgamajale välja nimetus Mere pst. (kas poleks õigem nimetus Mere väljak ??).
4. Anda Keskrajooni Soojusvõrgu majale nr. _____
5. Anda Spordisallile maja nr. _____

Põhja pst. 27
 RE0004 Tallinn telefon 441827
 telefax 441827

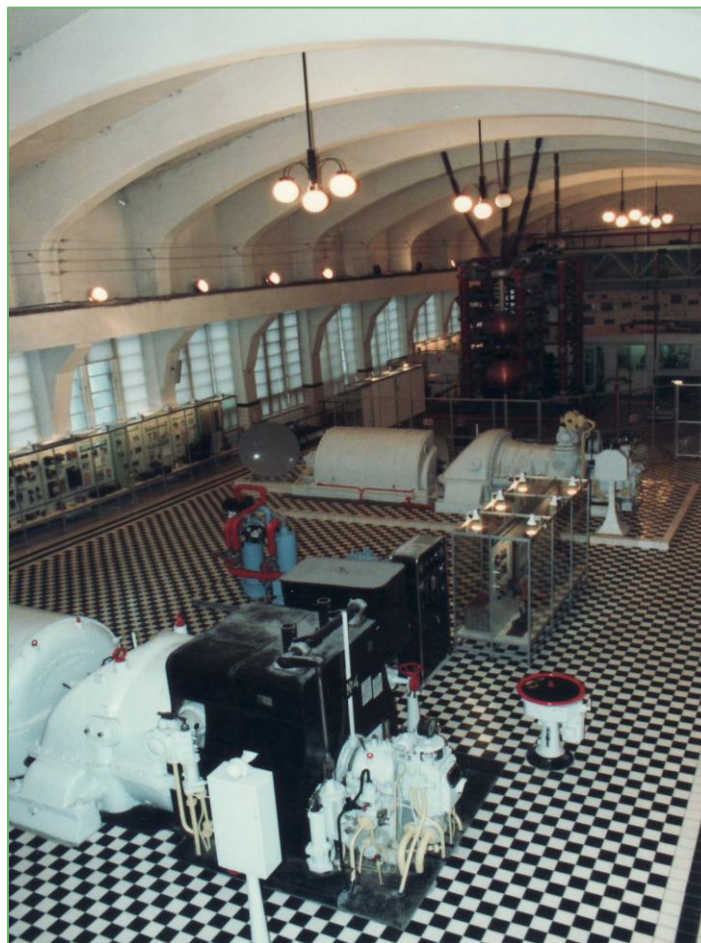
Handwritten: 24.08.93, 19.05.93, 19.05.93

Eesti Energia

01.02.1993 loodi muuseumile kaks töökohta

- Elmar Kändlerist sai muuseumi direktor. Ta töötas sellel ametikohal 1993–1996.
- Hilja Alak töötas muuseumis 1987–1997 teadurina.

Püsinäituse koostamine

- Näituse tekste panid kokku Hilja Alak ja Juta Treikelder.
- Tallinna Tehnikülikooli ekspositsiooni koostasid õppejõud Tiit Metusala ja Leo Õispuu, põlevkivikatelde osa EE soojustehnika talituse juhataja Mati Uus.
- Stendid vaatasid üle vastava eriala spetsialistid.
- ARS valmistas vitriinide detailid. Põhja EV töötajad panid need kokku.
- Ekspositsiooni kujundas dekooriateljée kunstnik Ira Oia.

Stend „Elektrijaamast muuseumiks“.

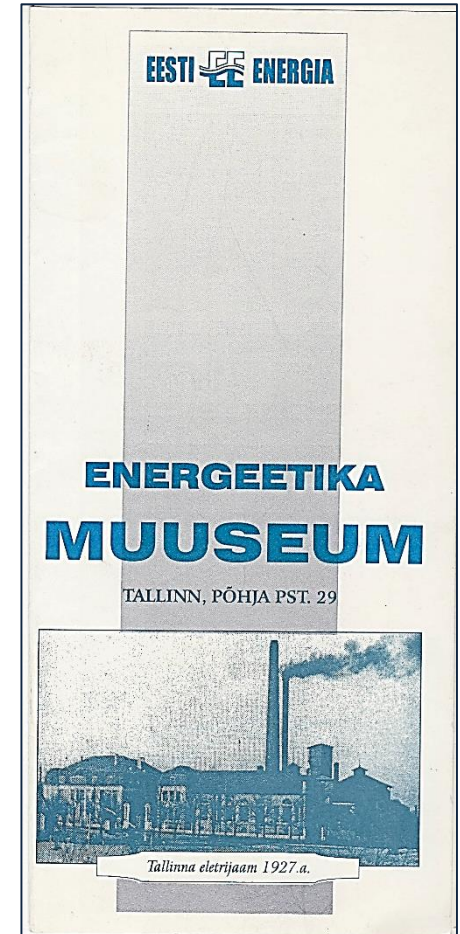

Eesti Energia

Ühistöö kandis vilja

Näituse ülesseadmisel olid abiks EE struktuuriüksused ja ettevõtted:

- **Energiamüük** monteeris arvutid, **releekaitse kesktalitus** releed, **metroloogiatalitus** mõõteriistad, **sidetalitus** taastas dispetšikilbi mnemoskeemi, monteeris ja seadistas telemehaanika aparatuuri, **soojustehnika talituse** algatusel valmistati töötav katlapuhuri makett.
- **Viru EV** tõid Tõrvast 15/0,4 kV alajaama sisseseade ja monteerisid selle alajaama lahtreid imiteerivale karkassile.
- **Lõuna EV** – komplektalajaama ja releepaneele.
- **Põhja EV** – võimsuslüliteid jt elektriseadmeid.
- **Energoremont** valmistas eksponeerimiseks ette turbogeneraatori 1, mille kaanest lõigati välja sektor Dvigateli tehases jne.

Eesti Energia

Unistus täitus

Energeetika ajalugu sai vaadata tähelepanuväärses
hoones — vanas elektrijaamas.

09.06.1993 vaatas
muuseumi nõukogu
ekspositsiooni üle.
Ülevaatuse tulemused
võttis kokku nõukogu
esimees Arvi Hamburg
sõnadega: „Mulje on
vapustav!“

Kriitilisi märkusi oli
vähese.

Eesti Energia

EESTI ENERGIA

Energeetikamuuseumi pidulik avamine 17. detsembril 1993

Avatseremoonia:

- * Avalaul - *M.Lüdig/F.Kuhlbars: "Koit"* - "Eesti Energia" meeskoor, dirigent Enn Oja
- * "Eesti Energia" peadirektori hr. Udo Lehtse kõne
Sümboolse võtme üleandmine Energeetikamuuseumile
- * *J.Zeiger/K.Eller: "Õitse maa ja müha meri"* - "Eesti Energia" meeskoor
- * Energeetikamuuseumi juhataja hr. Elmar Kändleri kõne
- * *E.Võrk/M.Lipp: "Eesti lipp"* - "Eesti Energia" meeskoor

Lindi lõikavad läbi:

- Eesti Vabariigi energeetikaminister hr. Arvo Niitenberg
- "Eesti Energia" peadirektor hr. Udo Lehtse
- "Eesti Energia" Energeetikamuuseumi juhataja hr. Elmar Kändler

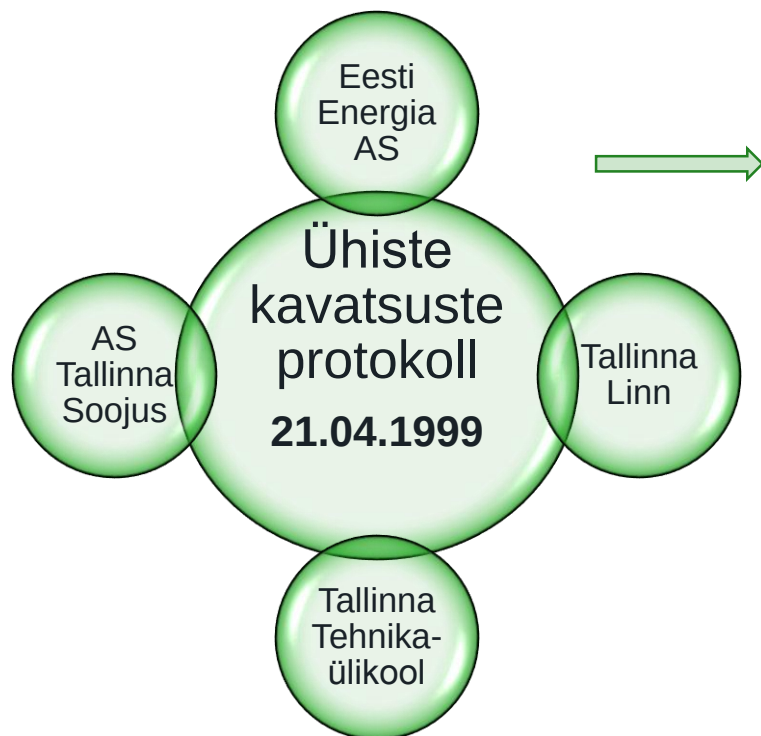
- * Järgneb muuseumiga tutvumine muuseumitöötajate juhtimisel

Eesti Energia

Museum tegutses viis aastat.

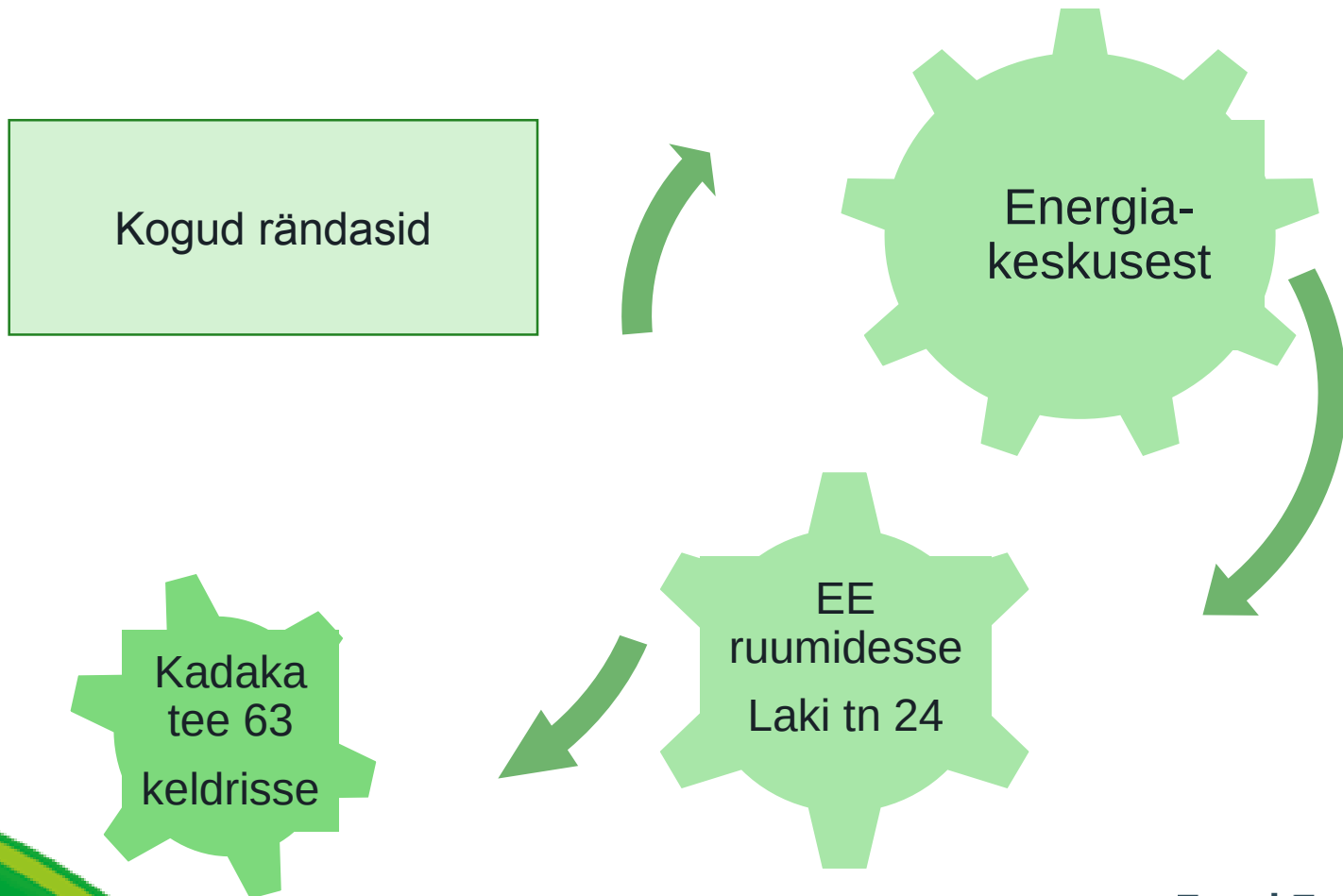
Moodustati töögrupp
SA Tallinna Tehnika ja Teaduskeskus asutamiseks.

02.07.1999 – SA asutamisotsus.

SA Tallinna Tehnika ja Teaduskeskus ärinimeks oli 10 aastat **Energiakeskus**.

Augustist 2009 on asutuse nimetus **Energia avastuskeskus**.

- Ühiste kavatsuste protokollis märgiti, et Eesti Energia AS annab sihtasutusele tasuta üle kõik muuseumi eksponaadid (museaalid).
- Sihtasutuse põhikirjas puudusid kohustused muuseumikogu osas.

Eesti Energia muuseum täna

Enna Sirkel ja Andrei Vuhk
Iru elektrijaamas

Rein Talumaa

Rein Tivas

Tõnu Truupõld

Fotokogu
üle 12 000 ühiku
(fotod, fotonegatiivid,
CD jm)

Esemekogu
ca 400 eset

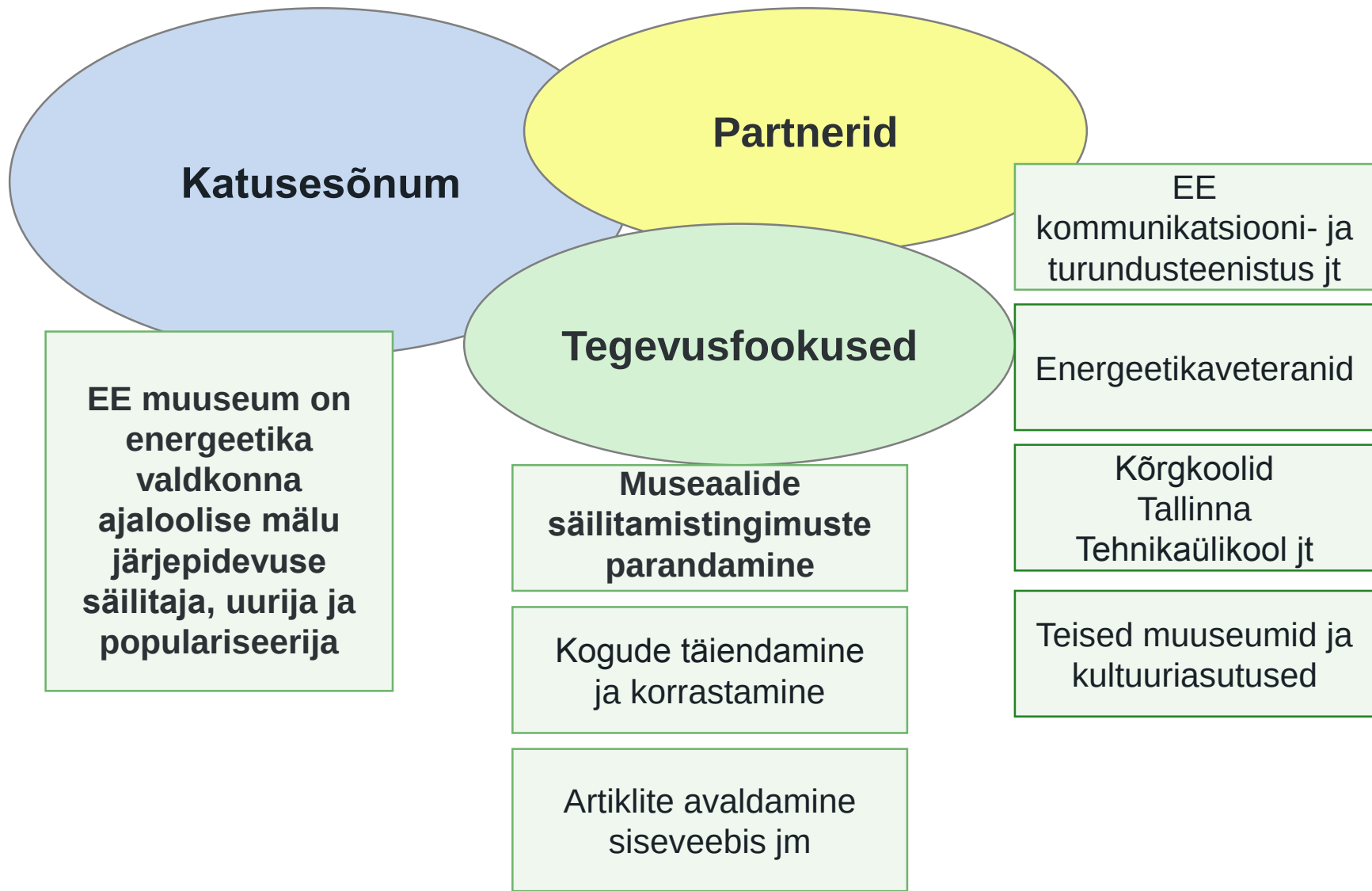
**MUUSEUMI
KOGUD**

Raamatukogu
raamatuid ca 800 +
erialaseid brošüüre
ca 2260 + ajalehed
jm

Dokumendikogu
ca 2000 kausta +
kastid

Eesti Energia

Saame
populariseerida
arendaja

Head veteranid!

Täna Teid muuseumi toetamise, annetuste ja konsultatsioonide eest – olete olnud suureks abiks oma nõu ja jõuga.

Annetajad: Enn Kallikorm, Leiger Kaber, Kaljo Hein, Hilja Alak, Romet Hausmann, Signe Pitsner, Rein Levo, Hans Kruus, Voldemar Veskit, Ado Uustalu, Jüri Sarv, Oskar Kalmet, Rein Pehka, Margus Levo, Alar Karin jt.

Eesti Energia

Tänan!

Enna Sirkel

Eesti Energia AS muuseumi juhataja

enna.sirkel@energia.ee

